

P.J.G. Polderman:

C.S.-FEUILLETON

Dankzij de ingezonden stapel C.S.-formulieren, die ditmaal net niet tot een recordhoogte reikte, was het mogelijk dit Zeepaard te voorzien van een aflevering van het C.S.-Feuilleton. Als ik de geschiedschrijving van mijn voorganger goed gevolgd heb, is dit de 104e aflevering. Het is niet, zoals de aflevering 100 van G. Heerebout, een mooi getal om afscheid bij te nemen, maar door mijn studie ben ik genoodzaakt enkele van mijn activiteiten te stoppen, waaronder het verzorgen van het C.S.

De ingestuurde waarnemingen waren ditmaal van een aantal personen afkomstig die of één gebied meer dan eens bezochten, of een stapel formulieren stuurden van één excursie.

A. de Graaf bezocht dit jaar verscheidene malen het strand van Ouddorp op Goeree. Alle waarnemingen in dit feuilleton betreffende het strand van Ouddorp zijn van hem afkomstig. Verder rapporteerden van hun excursies: M. Vijverberg van het strand van Renesse 28-10-'72, G. van der Velde over de dijkfauna bij het Sas van Goes (9-11-'72) en A.L. van Berge Henegouwen en P.J. Vos over een sleepnettocht langs de Wassenaarse Slag. In de nacht van 12 op 13 november teisterde een hevige noordwester ons land. Op 14 november bezocht H. Adema het strand Katwijk-Noordwijk en dezelfde dag maakte A.W. Lacourt een excursie noord van Noordwijk tot Noordwijkerhout. Natuurlijk is niet nagelaten de vondsten van beide heren te vergelijken. Voor een uitgebreid verslag van de vondsten op 14 november door de heer Lacourt wordt verwezen naar een artikel van hem elders in dit nummer.

Op 16-11-'72 bezocht A.L. van Berge Henegouwen het strand bij de Katwijkse uitwatering. Vele van zijn waarnemingen kwamen overeen met die van H. Adema. Dank aan deze heren voor het insturen van hun waarnemingen, in het bijzonder aan dhr. Lacourt, die bovendien nog waarnemingen instuurde van excursies

naar het Oerd op Ameland (10-9-'72) en het strand van Katwijk (18-11-'72).

SPONZEN (PORIFERA)

Onder stenen bij het Sas van Goes werden onder stenen vele brood-sponzen (*Halichondria panicea*) en vijgsponzen (*Sycon coronatum*) aangetroffen.

HOLTEDIEREN (COELENTERATA)

Oorkwallen (*Aurelia aurita*) werden in kleine aantallen gevonden op het Oerd van Ameland. Op 7-6-'72 was er een ware invasie van deze soort op het strand van Ouddorp. Het strand was over een afstand van een kilometer langs de vloedlijn dicht bezaaid met oorkwallen. Op 2-9-'72 waren de zeepaddestoelen (*Rhizostoma pulmo*) talrijk op het Ouddorpse strand, maar hun aantal was veel geringer dan van de oorkwallen op 7-6-'72. Van het Oerd meldt A.W. Lacourt ook nog enige haarkwallen (*Cyanea capillata*) en kompskwallen (*Chrysaora hysoscella*). Op het strand van Katwijk vond hij ook nog een drietal nog levende gorgelpijpkolonies (*Tubularia larynx*). Na de beruchte storm vond H. Adema op het strand Katwijk-Noordwijk vele holbewonende sagartia's (*Sagartia troglodytes*).

MOSDIERTJES (ECTOPROCTA)

Een andere, na de storm op het strand Katwijk-Noordwijk talrijke, soort was de doorschijnende zeevinger (*Alcyonidium gelatinosum*). Op het bezochte stuk strand benoorden Noordwijk lagen echter maar drie kolonies, aldus A.W. Lacourt. Onder aan de dijk van het Sas van Goes werden ook enkele exemplaren aangetroffen van *Conopeum reticulum* en van *Bugula turbinata*. Op het strand van Ouddorp werd op 29-7-'72 een kolonie van de doorschijnende zeevinger en op 13-8-'72 een kolonie van bladachtig hoornwier (*Flustra foliacea*) gevonden.

WORMEN (VERMES)

Van zijn excursie naar het Sas van Goes meldt G. van der Velde enkele exemplaren van de driekantkalkkokerworm (*Pomatoceros triqueter*). De geschubde zeerups (*Lepidonotus squamatus*) was daar talrijk. H. Adema vond de vloedlijn van het strand Katwijk-Noordwijk bezaaid met velden kokers en af en toe levende exem-

plaren van de schelpkokerworm (*Lanice conchilega*), afgewisseld met velden kokers en levende exemplaren van het goudkammetje (*Pectinaria koreni*).

De formulieren van A.L. van Berge Henegouwens excursie twee dagen later bevestigen deze vondsten. Zijn waarneming van vier zandwormen (*Echiurus echiurus*) bij Katwijk sluit aan bij de veel rijkere zandwormenvondst van A.W. Lacourt. Vermoedelijk is het verschil in kwantiteit te verklaren, door de meeuwen, die dit buitenkansje niet ongebruikt hebben gelaten.

WEEKDIEREN (MOLLUSCA)

Evenals A.W. Lacourt vond H. Adema grote aantallen nog levende exemplaren van grote strandschelpen (*Mactra corallina*), kokkels (*Cardium edule*), Amerikaanse boormossels (*Petricola pholadiformis*) en afgeknotte strandgapers (*Mya truncata*).

Daarnaast vond H. Adema ook nog een klein aantal muiltjes (*Crepidula fornicata*).

A.L. van Berge Henegouwen vond een levend exemplaar van de stevige strandschelp (*Spisula solida*), enige dunschalen (*Abra alba*) en nonnetjes (*Macoma balthica*).

Op het strand van Ouddorp waren er in april 1972 in grote massa's kokkels aangespoeld. Ze lagen in stinkende bergen van een halve tot één meter hoog langs de vloedlijn. A. de Graaf meent dat dit waarschijnlijk te wijten is aan het verleggen van zeestromingen langs de kust ten gevolge van het afsluiten van de zeegaten. Inderdaad liggen er voor de kust aanzienlijke kokkelbanken. Ook grote strandschelpen waren in april 1972 op het strand van Ouddorp talrijk. Verder geeft A. de Graaf nog vondsten door van een fuikhoren (*Nassarius reticulatus*) en enige witte boormossels (*Barnea candida*). M. Vijverberg noteerde op het strand van Renesse een hele serie Mollusken, waaronder enkele zeldzame, te weten: 5 schepjes (*Philine aperta*), een *Helcion pellucidum* (!), 2 fossiele *Gibbula tumida* (!), een vijftigtal fuikhorens, waaronder vele subfossiel of zelfs fossiel, 2 vermoedelijk fossiele trapegevels (*Lora turricula*), exact 502 wenteltrapjes (*Epitonium clathrus*), een waarschijnlijk fossiele *Ocenebra erinaceus* (!), een fossiele *Trivia arctica* (!), een klep van een tapijtschelp (*Venerupis pullastra*), een doublet van een wijde mantel (*Chlamys opercularis*), een messchede (*Solen marginatus*) en witte boormossels in aantallen van 10 per m², met de aantekening dat Amerikaanse boormossels tamelijk schaars waren.

ZEESPINNEN (PYCNOGONIDA)

De enige waarneming betreft een michelinmannetje (*Pycnogonum littorale*) onder een steen aan de voet van de dijk van het Sas van Goes.

SCHAALDIEREN (CRUSTACEA)

De novembernoordwester leverde wat betreft schaaldieren tussen Katwijk en Noordwijk het volgende op: een gering aantal here-mietkreeften (*Pagurus bernhardus*) en vele, doch verspreide exemplaren van de strandkrab (*Carcinus maenas*) en van de gewone zwemkrab (*Macropipus holsatus*). De door A.W. Lacourt in zijn artikel genoemde fluwelen zwemkrab (*Macropipus puber*) is, voor zover mij bekend, de eerste van het "fluwelen zwemkrabseizoen". Wil iedereen die waarnemingen van de fluwelen zwemkrab doorgeeft, vooral de breedte van het rugschild op het C.S.-formulier vermelden??!! Dit maakt de waarnemingen aanzienlijk waardevoller!

Als slot van de schaaldieren serie een waarneming van een vijftigtal garnalen (*Crangon crangon*) met een treknet verzameld bij de Wassenaarse Slag.

STEKELHUIDIGEN (ECHINODERMATA)

Na de kokkel en de oorkwalleninvasie spoelden op het strand van Ouddorp op 8-6-'72 grote aantallen zeeklitten (*Echinocardium cordatum*) aan. De dichtheid bedroeg 2 per strekkende meter. Zeeklitten werden ook op Ameland gevonden (10-9-'72). De novemberstorm had enige soorten van stekelhuidigen zeer eerlijk over de stranden ten zuiden en ten noorden van Noordwijk verdeeld. H. Adema meldde exact evenveel zeeappels (*Psammechinus miliaris*) en kamsterren (*Astropecten irregularis*) als A.W. Lacourt. Grote slangsterren (*Ophiura texturata*), waarvan H. Adema er 8 vond, waren minder eerlijk verdeeld, evenals de gewone zeesterren (*Asterias rubens*), die er door de zee voornamelijk op het strand Katwijk-Noordwijk werden uitgeweid.

VISSEN (PISCES)

Eikapsels van de rog (*Raja clavata*) worden door A.W. Lacourt gemeld van het Oerd op Ameland en van Katwijk, waarbij laatstgenoemde waarneming gedaan werd op 18-11-'72. Van deze excursie meldt hij ook nog een zeedonderpad (*Myoxocephalus scorpius*).

H. Adema vond drie schollen en drie kabeljauwschedels. De sleepnettocht bij de Wassenaarse slag leverde A.L. van Berge Hene-gouwen en P.J. Vos tien schollen, vijf (slechts tot 8 cm grote) tarbotten (*Scophthalmus maximus*) en 15 botten (*Platyichthus flesus*) op.

WIJEREN (ALGAE)

A. de Graaf noemt twee wieren van het strand van Ouddorp, hauw-wier (*Halidrys siliquosa*), waarvan slechts één exemplaar (24-6) aanspoelde, en riemwier (*Himanthalia elongata*), dat hij op 26-8-'72 in grote getale aantrof.

A.W. Lacourt meldt van het Katwijkse strand blaaswier (*Fucus vesiculosus*) en knotswier (*Ascophyllum nodosum*). Van een krat schraapte hij een aantal kleinere bruinwieren, *Petalonia zosterae-riifolia*, *Giffordia granulosa*, *Sphacelaria furcigera*, en als epifyt op een poliep het roodwier *Acrochaetium spec.*

ZAADPLANTEN (SPERMATOPHYTA)

G. Doeksen stuurde een doos vol merkwaardigheden op, die hij in een achttal jaren op het strand van Terschelling had aange-troffen. Eén ervan was een 3 cm groot, op 28-10-'72 gevonden, zaad van een ivoorpalm (*Phytelephas macrocarpa*) dat door C. Kalkman gedetermineerd werd.

Ik dank allen die het afgelopen jaar waarnemingen hebben inge-stuurd en ik hoop dat mijn opvolger als teken van Uw steun een nog grotere stroom waarnemingen te verwerken zal krijgen dan ik, maar vooral dat er meer aanvragen zullen komen om gegevens uit het C.S.-archief te mogen gebruiken, want het doel van het C.S. is m.i. hoofdzakelijk dat het archief door de leden en anderen geraadpleegd wordt.
